

CIVILNÍ OBRANA

Plukovník Břetislav Tichý

V současné době je v ozbrojených silách, ve stranických a státních orgánech stále více prosazován názor, že systém civilní obrany tvoří součást strategického zabezpečení životnosti celého teritoria státu. Tento názor ovlivňuje zařazení životnosti celého teritoria státu. Tento názor ovlivňuje zařazení civilní obrany do jedné ze součástí systému obrany ČSSR a proto **úkoly CO je třeba důsledně posuzovat ve vztahu a vazbě celého řešení systému obrany.** Právě těmito vztahy v systému obrany mělo by být určováno postavení civilní obrany, zejména k vojenskému podsystemu a k ozbrojeným silám. Úkoly vojenského podsystemu ozbrojených sil a civilní obrany na sebe tak úzce navazují, jejich rozdělování je velmi obtížné a tak kombinované, že v praxi není možné oddělování a využívání sil a prostředků a velení po dvou liniích. V našich podmínkách je neekonomické a nemožné vydělovat a připravovat zvláštní síly pro vojska územních vojenských orgánů a zvláštní pro civilní obranu a u obou organizovat specializovaný výcvik jen ke splnění svého, z hlediska obrany a ochrany země příliš úzkého úkolu. Tak jsou dnes připravována teritoriální vojska bez možností vzájemné efektivní vojenské výpomoci, nehledě k tomu, že oba orgány považují vlastní úkoly za rozhodující. Obdobná situace vzniká ve vybavení vojsk dopravní a speciální technikou. Tato situace nejen ztěžuje velení, ale i zaviňuje vysoké nároky na prostředky státu.

Tvoří-li vojenský podsystem a ozbrojené síly základ systému obrany ČSSR, pak jakékoliv oddělování řízení přípravy civilní obrany od tohoto základu musí působit jen odstředivě a ve velení vytváří dvě samostatné linie, jejichž vzájemná součinnost by byla v případě potřeby velmi problematická.

Prudký spád událostí počátečního období války vyžaduje, aby řízení civilní obrany patřilo do vojenského podsystemu, neboť jedině tak lze zajistit jednotné řízení aktivní činnosti. Tak je také třeba posuzovat i náplň úkolů pro síly a prostředky civilní obrany. Při jejich určování se vycházelo především ze zkušeností druhé světové války, kdy města byla prvořadými cíli pro bombardování klasickými prostředky. Rozsah účinků klasických prostředků byl časově i prostorově omezen. Dnešní skutečnost však je jiná a právě těmito změnám se musí úkoly civilní obrany přizpůsobit.

Lze předpokládat, že první hromadný úder bude především veden na vojenské cíle — jako jsou odpalovací základny, letiště, systém zabezpečení činnosti PVOS, prostory soustředění vojsk apod.

Tim nechci snížit úlohu civilní obrany, právě naopak zdůrazňuji, že civilní obrana je prvořadým celonárodním úkolem. Jejím hlavním úkolem musí být i nadále opatření, která by co nejvíce snížila ztráty na lidských životech a národním majetku, i když nelze na orgánech civilní obrany požadovat udržení výroby na potřebné úrovni.

Řešení úkolů CO není jednoduché, protože vyžaduje takové nasazení techniky, jejíž získání nebude nikdy v souladu s možnostmi státu. Přesto jsou důvody k tomu, abychom přezkoumali všechny možnosti ke snížení ztrát, a to zejména opatřeními již v míru.

Ztráty na životech nebudou při různých druzích úderů stejné. Za nejsložitější úder považují nenadálý úder na hustě obydlené město nebo prostor. Jaká opatření učinit pak k ochraně obyvatelstva?

Je fakt, že je nemožné poskytnout větší stupeň ochrany všemu obyvatelstvu. Z této zásady vychází také usnesení nejvyšších stranických a státních orgánů při řešení přípravy obyvatelstva k obraně vlasti tak, aby každý člověk dokázal improvizovanou formou využít všech prostředků ke snížení ztrát na lidských životech.

I při nákladných technických opatřeních je jejich ochranná hodnota vždy nejistá s ohledem na další vývoj jaderných zbraní a ostatních prostředků hromadného ničení. Nelze-li technickými prostředky zabezpečit potřebný stupeň ochrany, pak všeobecná evakuace obyvatelstva má největší význam i když k tomuto opatření mohou být určité pochybnosti.

Chceme-li se dopracovat reálných opatření civilní obrany, musíme vycházet z těchto podkladů:

- jaké budou cíle nepřátelského útoku,
- jaký bude poměr mezi pozemními a vzdušnými údery,
- pravděpodobné ráže jaderných zbraní,
- jak budeme před úderem varováni.

I když uvažujeme o prioritě vojenských cílů, počítáme i s údery na rozhoďující města s cílem rozvrátit řízení státu, podlomit morální stav obyvatelstva a narušit tak jeho vůli k vítězství.

Poměr pozemních a vzdušných výbuchů je druhým nejdůležitějším faktorem. Jen pozemní výbuchy způsobují radioaktivní zamoření, které ohrožuje život osob na vzdálenost sta kilometrů, pokud nejsou potřebné úkryty. Při vzdušných výbuších i úkryty budou mít někdy relativně malou cenu, vzdor vynaloženým vysokým nákladům.

Třetí uvažovaný faktor má k oběma předchozím sníženou hodnotu, protože bude-li na město použito třeba jen malé ráže, mohou být následky katastrofální.

Čtvrtý faktor velmi komplikuje situaci, protože podle zásad vojenské doktriny bude ze strany protivníka maximální snaha k překvapivému prvnímu hromadnému úderu. Z hlediska civilní obrany je nutné tento faktor považovat za možnost, ale nikoliv za jistotu.

Vycházíme-li pro nás z nejméně příznivé varianty a současné situace na středoevropském válečném poli třeba posoudit, co pro nepřítele bude výhodnější:

- využít „úplného“ momentu překvapení a použít minimální počet prostředků jaderného napadení (těch, které jsou v neustálé pohotovosti, tj. cca 30 ks),
- riskovat ztrátu 2 hodin v překvapení, ale mít možnost silného prvního hromadného úderu na ČSSR, tj. cca do 100 jaderných úderů.

I z těchto úvah je možné vyvodit závěr, že i když nikdy nebude známa přesná doba možného úderu, bude pravděpodobně určitý čas k evakuaci obyvatelstva měst (neboť většina měst nebude pravděpodobně napadena při prv-

ním a druhém hromadném úderu), která, bude-li provedena rychle a vysoce organizovaně, musí přinést nejlepší výsledky k zajištění zdraví obyvatelstva. V tomto případě zásadním faktorem bude rozhodnutí k evakuaci a sladění všech opatření s všeobecnou mobilizací ozbrojených sil, hospodářskou mobilizací a s plánovanými přesuny a převozy vojsk.

Tato úvaha není úplná a nemá za cíl vyčerpát celý rozsah úkolů civilní obrany. Jejím cílem je ukázat v základních rysech odpovědnost civilní obrany jen v ochraně zdraví obyvatelstva.

Civilní obrana však plní velmi složité úkoly při obraně státu, a to v určité izolaci od činností ozbrojených sil i když jde v podstatě o charakter vojenských úkolů. Při důsledné realizaci úkolů civilní obrany a ostatních teritoriálních ozbrojených sil nelze tyto dva systémy vidět vedle sebe, ale jenom v jediném organizačním celku. Dnešní stav podporuje roztržičnost a neekonomické využívání lidských a materiálních možností, bez potřebného stupně efektivity. V současné době ani by nebylo možné soustředit úsilí obou orgánů ke splnění jednoho rozhodujícího úkolu, neboť vojska CO nejsou vycvičena k plnění úkolů aktivní obrany a teritoriální vojska ČSLA k úkolům CO.

Ze všech těchto hledisek je účelné sloučit vojska v jednotné ozbrojené síly ČSSR a zajistit tak velení z jediného centra velitelem s nedílnou velitelskou pravomocí. Součinnost by tak byla omezena na nejmenší míru.

To však nepředpokládá podřízení dosavadních služeb civilní obrany ozbrojeným silám. Jejich podřízení jednotlivým stupňům národních výborů je velmi účelné a správné, protože ozbrojené síly nemohou zajistit jejich přípravu, řízení a vybavení všemi potřebnými prostředky. Metodické řízení národních výborů v problematice civilní obrany se ukazuje účelné uložit vojenskému podsystému na jednotlivých stupních řízení.

V souvislosti s touto úvahou je třeba též posoudit dosavadní organizační úpravy organizace, podle kterých téměř každý ústřední úřad a každý národní výbor se mění ve službu civilní obrany. Např. zdravotnická služba, zásobovací služba, vodohospodářská služba apod., ale z těchto orgánů nesnímá nikdo povinnost v plnění úkolů státního orgánu. Mám dojem, že jde o zastaralé názory. Ani za branné pohotovosti státu vláda republiky neztrácí svou řídicí funkci a jednotlivé centrální orgány budou plnit úkoly podle jejího rozhodnutí. A právě v tomto údobí bude hlavním úkolem zajišťovat obranyschopnost státu v pravém slova smyslu se všemi dopady. Tím také každý centrální orgán bude podle své odbornosti přispívat v plném rozsahu svých možností k posílení republiky a k plnění rozhodujících úkolů při ochraně obyvatelstva. Proč tedy tržstit úsilí a vkládat do řízení nový mezičlánek?

Z uvedeného neúplného přehledu činnosti civilní obrany vystupuje jako hlavní problém organizace součinnosti, bez jejíž vysoké organizovanosti není civilní obrana v údobí branné pohotovosti schopná zvládnout plánované úkoly. Zvláštní místo pak za současného organizačního stavu patří součinnosti s ozbrojenými silami. V úvodu jsem již zdůraznil obtíže, které budou vznikat v posuzování závažných úkolů, které by měly být plněny ve vzájemné součinnosti. Ze strany ozbrojených sil dá se předpokládat, že nebude vždy pochopení pro úkoly civilní obrany, protože její význam není zatím u všech vojenských funkcionářů plně doceňován. Z toho vyplývá, že není pochopeno v plném rozsahu předurčení civilní obrany, její charakter, úkoly a možnosti v příšt

jaderné válce. Jsou ještě dnes případy, kdy někteří vojenští funkcionáři si dnešní civilní obranu ztotožňují s dřívější civilní protileteckou obranou a z toho vyplývá určitá nevážnost k úkolům civilní obrany.

Jsem přesvědčen, že přípravu a využití ozbrojených sil v soudobé válce nelze oddělovat od ostatních obranných opatření státu včetně civilní obrany, protože aktivní obrana země je spojena s pasivní obranou. Jakékoliv oddělování je jen na závalu věci a podporuje vytváření umělých přehrad ve vzájemném plnění úkolů. Vždy zvítězí ta strana, která bude schopna ničit nepřítel aktivní činností, ale zároveň uchránit od jaderných úderů a ostatní činnosti protivníka vlastní území, svůj ekonomický potenciál a obyvatelstvo. Tento úkol můžeme řešit jen společným úsilím jak ozbrojených sil, tak i civilní obrany. Proto všechna obranná opatření státu musí tvořit jediný komplex a musí být řízena jedním centrem.

Chtěl bych na některých případech ukázat vzájemné vztahy obou partnerů a prospěch, který z toho vyplývá. Tak např. obrana měst s rozvinutým průmyslem je pevně spojena s obranou obyvatelstva, z čehož plyne, že je velmi důležitá k udržení chodu ekonomického potenciálu zabezpečujícího plynulé dodávky vojenské techniky pro ozbrojené síly, ale zároveň zajišťuje ochranu pracujících a upevňuje jejich vztah k válce.

Zúčastní-li se ozbrojené síly likvidace následků jaderného napadení, poskytnou pomoc postiženému obyvatelstvu, ale zároveň vytvářejí podmínky k obraně průmyslu v neúplně zničených objektech a hlavně pomohou k uvolnění všech druhů komunikací, které především potřebují pro operační přesuny a převozy, zejména jde-li o důležité dopravní uzly.

Mezi úkoly, které budou ozbrojené síly plnit ve prospěch civilní obrany, je organizace vyrozumívání o nebezpečí napadení. Zatím nelze tvrdit, že plnění tohoto úkolu je dořešeno. Vyskytuje se celá škála zábran vyplývajících ze vzájemných vztahů a prioritního řešení vlastních úkolů. Bude účelné mít v celém státě jednotný systém hlášené služby. Stejně jako jednotný systém radiační a spojovací sítě.

Je velmi důležité, aby již v míru byly položeny pevné základy ve společném plnění, aby vzájemná součinnost byla prohlubována všemi reálnými způsoby a upřesňována na společných velitelsko-štabních a vojenských cvičeních se současným upevňováním praktických návyků.

Za základní překážku v plnění těchto úkolů vidím, že v našich vojenských školách nejsou dávány ani nejzákladnější znalosti otázek teritoria a zvláště civilní obrany. Tato situace přímo vyvolává mít ve vojenských školách, zejména však ve vojenské akademii katedru problematiky obrany státu jako celku.